

GIYOHVANDLIKKA QARSHI KURASHNING DOLZARB MASALALARI

Xojiyeva Yulduz Azim qizi

Annotatsiya; Mazkur maqolada giyohvandlik, uning salbiy oqibatlari, giyohvandlik balosiga qarshi kurashishda yurtimizda ishlab chiqilgan mustahkam huquqiy asoslar atroflicha yoritilgan.

Kalit soʻzlar: giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar, xalqaro hamjamiyat, noqonuniy aylanma, salbiy oqibatlar.

Hozirgi kunda giyohvandlik global muammolardan biridir. Asr vabosi deb baholanayotgan “oq ajal” qanchadan-qancha insonlarning baxtiga zomin boʻlayotgani, giyohvand moddalarni isteʼmol qilishga odatlanish oqibatida nogiron, jismoniy va aqliy nuqsoni bor bolalar dunyoga kelayotgani haqida oʻylasak, yanada sergak tortamiz. Ogʻuning quliga aylanib qolayotgan fuqarolarimizni toʻgʻri yoʻlga qaytarish barchamizning burchimizdir. Shunday ekan, oilalarimiz tinchligi, farzandlarimiz kelajagiga raxna solayotgan, jiddiy xavfga aylangan giyohvandlikka qarshi birgalikda kurashishimiz shart.

Xususan, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tub islohotlar jarayonida giyohvandlikka qarshi koʻplab samarali ishlar amalga oshirilib murosasiz kurashilib kelinmoqda, giyohvandlik bilan shugʻullanuvchi kimsalarga nisbatan jazo muqarrarligi taʼminlanmoqda.

Jumladan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan narkotik moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurashish boʻyicha aniq maqsadi kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirishga, shuningdek, bu illatning tarqalishining oldini olish, idoralararo va xalqaro hamkorlikni yanada rivojlantirish masalalariga alohida eʼtibor qaratmoqda.

Shu sababli, bugungi kunda yosh avlodni barkamol etib tarbiyalashda giyohvandlik kabi salbiy illatlarning oqibati haqida farzandlarimizga tushuntirish ishlarini olib borishimiz kerak boʻladi.

Dunyoqarashi endigina shakllanayotgan, bor kuch-gʻayratini faqat bilim olishga, izlanishga, hunar oʻrganishga sarflashi kerak boʻlgan bir paytda jamiyatimizda oʻsmirlarni aldov yoʻli bilan giyohvandlik qurboniga aylantirayotgan shaxslar ham mavjuddir. Shuning uchun qanchadan-qancha oilalarning yostigʻini quritayotgan giyohvandlikka qarshi har bir inson oʻzi kurashmogʻi, tashqi taʼsirlardan himoyalalmogʻi lozim.

1999-yilda Oʻzbekiston Respublikasining «Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar toʻgʻrisida»gi Qonuni qabul qilingan boʻlib, mazkur qonunga muvofiq giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar bilan qonunga zid ravishda muomalada

bo'lishning har qanday ko'rinishlariga qarshi jinoiy javobgarlik belgilangan. Mamlakatimizda giyohvand moddalar savdosi va iste'moliga qarshi keskin choralar ko'rilayotgan bo'lsa-da, bugun giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanishi eng xatarli va dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Giyohfuruslar yangi usul va nayranglarni qo'llab, zahri qotilni sotish harakatlarini davom ettirishmoqda. Ular manfur maqsadlarini amalga oshirish yo'lida hali dunyoqarashi shakllanmagan, o'zgalar ta'siriga tushib qolishga moyil yoshlar umriga zomin bo'lishmoqda. O'zbekistonda huquqni muhofaza qilish idoralari bilan hamkorlikda bojxona organlari tomonidan ham transmilliy narkoguruhlarining qonunga zid faoliyatini aniqlash va chek qo'yish, kontrabanda kanallarini yopish, giyohvand o'simliklar maydonlarini yo'q qilish va giyohvandlik illati yoyilishining oldini olish bo'yicha maxsus kompleks operatsiyalar muntazam ravishda amalga oshirilmoqda. O'ylamay bosilgan qadam ko'p hollarda afsus-nadomatga sabab bo'ladi. Nega deganda, tavakkalchilik hamisha ham muvaffaqiyatga yetaklayvermaydi. Aholi orasida muntazam olib borilayotgan profilaktik targ'ibot va tushuntirish ishlariga qaramasdan, hududlarda huquqbuzarlik va jinoyatlar soni kamaymayapti. Afsuski, tavakkalchilikni xush ko'radigan ayrim nopok kimsalar o'z g'araz maqsadlarini amalga oshirish uchun har qanday razillikdan tap tortmaydi. Giyohvandlik butun dunyoda keng jamoatchilikni tashvishga solayotgan eng dolzarb muammolardan hisoblanadi. Zero, giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilish bilan bog'liq jinoyatlarning ijtimoiy xavflilik darajasi juda yuqori. Narkotik va psixotrop moddalarni iste'mol qilishning ortishi birinchi o'rinda og'ir kasalliklar va jinoyatlar sodir etilishining ko'payishiga olib keladi. Giyohvandlik - jinoyatchilik bilan bog'liq hodisa. Birinchidan, narkotiklarni qo'lga kiritish yoki ularning oldini olish uchun pul topish maqsadida og'ir oqibatli qasddan jinoyatlar sodir etiladi. Ikkinchidan, narkotik moddalarni qabul qilish ta'siri ostida tez-tez jinoyatlar sodir etiladi. Giyohvandlik bilan jinoyatchilik o'rtasidagi bog'liqlik giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanishi oqibatida yuzaga keladigan huquqbuzarlik harakatlarining sodir etilishida namoyon bo'ladi. Bugungi kunda turli xalqaro tashkilotlarning bergan ma'lumotlariga ko'ra yer yuzi aholisining deyarli 500 mlndan ortiq qismi giyohvandlik vositalarini va psixotrop moddalarni iste'mol qilib kelmoqda. O'zbekistonda esa 5 mingga yaqin fuqaro giyohvandlikka qaram kishilar hisobida turadi. Giyohvandlikka qaram kishilar hisobida turgan fuqarolarning 31 foizini 20-40 yoshdagilar tashkil etadi. Bundantashqari, ularning 1,8 foizida OIV infeksiyasi aniqlangan. Barchamizga ma'lumki giyohvandlik insoniyatni jismoniy va ruhiy jihatdan tubanlikka eltuvchi, aql-idrokdan mahrum etib, bu dunyoda ham u dunyoda ham insonning xorligiga yetaklovchi ofatdir. Giyohvand moddalar insonni ayni kuch-quvvatga to'lgan davrida alkogolga nisbatan 4- 6 barobar tezroq halokatga uchratadi. Ba'zi olimlarning e'trof etishiga qaraganda giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalari savdosi avj olgan

ma`mlakatlarda ushbu jirkanch illatga ruju qo`yish quyidagi asoratlarni keltirib chiqarmoqda:

1. Iqtisodiy asoratlar: katta pul sarflanishi, daromadlarning yo`qolishi, ishni yo`qotish, qarzga botish, talonchilik va tilanchilik;

2. Ma`naviy asoratlar: oilalarning buzilishi, befarqlik, tushkunlik, norozilik, xudbinlik, mahdudlik;

3. Jinoiy asoratlar: o`g`rilik, bosqinchilik, odam o`ldirish, urush va terror;

4. Tibbiy asoratlari: - odamning ongi xiralashadi, his-tuyg`ulari keskin ravishda o`zgaradi, fikrlari chalkashib ketadi;

- ko`ziga har xil qo`rqinchli narsalar ko`rinadi, qattiq qo`rqadi;

- jinsiy mayl yo`qoladi va mijoz keskin susayadi;

- giyohvand moddalarni in`ektsiya yo`li orqali qabul qilinishi oqibatida OITS bilan kasallanish darajasi ortadi. Yuqoridagi dunyoviy asoratlardan tashqari musulmon kishining giyohvandlik vositalarini iste`mol qilishi muqaddas islom dinimizda ham qattiq qoralanadi. Xususan xadisi sharifda keltirilishicha "Payg`ambar (s.a.v.) har qanday mast qiluvchi, badanni bo`shashtiruvchi va susaytiruvchi narsalarni iste`mol qilishdan qaytardilar" deyilgan (Ahmad va Abu Dovud rivoyati). Mazkur hadisi sharif har qanday turdagi giyohvandlik harom ekaniga dalolat qiladi. Statistik ma`lumotlarga qaraganda bahor va kuz oylarida giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarni g`ayriqonuniy iste`mol qiluvchi shaxslarda kasallik asoratlari kuchaydi va bu davrda mazkur moddalar savdosi avjiga chiqadi. Giyohvandlik vositalarining qonunga xilof muomalasiga oid jinoyat ishlari tahlili shuni ko`rsatadiki, mazkur turdagi jinoiy qilmishlarning 60 foizi aynan fevral-aprel, 25 foizi sentyabr-noyabr, 15 foizi esa, boshqa davrlarda sodir etiladi.

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, bugungi kunda yurtimizda „Barcha sayi harakatlar inson qadri uchun“ deb nomlangan ezgu maqsad yo`lida harakat qilinayotgan davrda fuqarolarimizning mana shunday jirkanch illatga ruju qo`yishi yuqorida ta`kidlab o`tganimizdek bir qator salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkinligi milliy va xalqaro mutaxassis olimlarning tadqiqotlari natijasidan ham ayon bo`ldi. Hozirgi kunda jamiyatimizda huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish va jinoyatchilikka qarshi kurashish faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning vazifasi sifatida baholanib qolinayotgan holatlar ham uchrab turibdi. Bizning fikrimizcha, huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish va jinoyatchilikka qarshi kurashish nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning, balki jamoat tashkilotlari, fuqarolarni o`zini o`zi boshqarish organlari, oila va ta`lim muassasalari bilan hamkorlikdagi faoliyati hisoblanadi. Shu sababli ham jamiyatimizda yoshlar o`rtasida giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar aylanmasiga chek qo`yish, aholi o`rtasida sog`lom turmush tarzini ta`rg`ib qilish uchun barchamiz birdek ma`sulmiz.

REFERENCES

1. <https://uwed.uz/en/news/fulltext/1669>;
2. <https://daryo.uz/2021/10/14/ozbekistonda-qancha-odam-giyohvandlikka-qaramkishilar-hisobida-turishi-malum-boldi/>;
3. <https://lex.uz/ru/docs/-86044>;
4. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/crime-and-justice-2>;